

Arkaik İnançların Hizmetinde Bir Sanat: Hıristiyan İnkültürasyon Aracı Olarak Sinema

MEHMET ZAFER İNANLAR*

Geliş ve Kabul Tarihi: 16.12.2019 / 31.12.2019

Öz: Çok eski zamanlarda geçmiş, artık modern hayatla ilgisinin olmadığı düşünölen mitlerin kılık değiştirerek modern kurgular halinde karşımıza çıktığı alanların başında şüphesiz sinema gelmektedir. Tamamen insan muhayyilesinin ürünü olan bu sanat, günümüzde, bir mitolojik inançlar, olağanüstü olaylar ve gerçek ötesi durumlar gibi irreal kurgular mecrası durumundadır. şüphesiz ki sinema, günümüzde hala canlı, yaşayan mitosların kılık değiştirerek modern kurgular halinde karşımıza en çok çıktığı alanların başında gelmektedir. Modern sinema, mitik öykü ve masalların bir resm-i geçit sahasıdır. Günümüzde, eski zaman mitleri yeni bir bakış açısıyla modern mitler olarak sinemaya aktarılmaktadır. Bütün orijinallik iddiasına rağmen Hıristiyanlık, binlerce yıllık inanç ve mitolojik hâsılanın bir karışımından ibarettir. Onda, pek çok arkaik inancın izine rastlanabilir. Sinemada konu edilen bu modern mitleri incelemek suretiyle Hıristiyan kültürünün şekillendirdiğı Batı mentalitesini ve dolayısıyla modern çağı anlayıp yorumlayabilme imkânına kavuşabiliriz. Artık geçmişte kalıp gittiğı düşünölen pek çok arkaik inanç, Hıristiyanlığın bünyesine alınmıştır ve modernizm adı altında tüm dünyaya ihraç edilmeye devam etmektedir. Bahsi geçen arkaik ve mitolojik hâsıla, halen, dolaylı veya doğrudan bir kültür aşılması (inkültürasyon) vasıtasıyla Hıristiyan olmayan milletlere empoze edilmektedir. Batı sineması, bilerek veya bilmeyerek bu kültür emperyalizmine alet olmaktadır. Makalede, sinema vasıtasıyla bizlere empoze edilen bu örneklere işaret edilecek ve bunlardan korunmak için bazı önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mit, Hıristiyanlık, Din, Sinema, İnkültürasyon, Masal.

* Dr. | MEB'de Öğretmen. zaferinanlar@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3386-5302>

An Art in the Service of Archaic Beliefs: Cinema as a Means of Christian Enculturation

Abstract: Cinema is undoubtedly one of the areas where the myths, which were thought to have no connection with modern life, appeared in modern fictions in disguise. The 7th art, which is completely the product of human imagination, is now a channel of irreel fictions such as mythological beliefs, extraordinary events and unrealistic situations. Undoubtedly, cinema is one of the most common areas where modern myths are still alive today, changing in disguise. Modern cinema is a passageway of mythical stories and tales. Today, myths of old times are transferred to cinema as modern myths from a new perspective. Despite all the claims of authenticity, Christianity is a mixture of thousands of years of faith and mythological productions. It may have traces of many archaic beliefs. By studying these modern myths in cinema, we can have the opportunity to understand and interpret the Western mentality shaped by Christian culture and therefore the modern age. Many archaic beliefs, now thought to have gone away in the past, were incorporated into Christianity and continued to be exported to the whole world under the name of modernism. For example, the pagan Lupercalia festival, which was held in Rome in the middle of February as a kind of fertility ritual and celebrated the arrival of spring, was later attributed to the Christian saint Valentine and turned into Valentine's Day. The aforementioned archaic and mythological product is currently imposed on non-Christian nations through an indirect or direct culture of inoculation. Western cinema, intentionally or unintentionally, is instrumental in this cultural imperialism. In this article, these examples imposed on us through cinema will be pointed out and some suggestions will be made to protect them.

Keywords: Myth, Christianity, Religion, Cinema, Enculturation, Tale.

Giriş

Modern sinema, mitik öykü, masal ve öğelerin bir sergi alanı gibidir. Kötü kalpli cadının şatosunda tutsak iken kahramanı tarafından kurtarılan bir prenses, devleri yenmek, dağları aşmak, bilinmez soruların cevabını bilgece bulmak gibi pek çok zorlu görevi başararak kahraman olarak yurduna dönen bir genç adam figürü, kâhinlerin haber vermesi sonucu kralın, hükümranlığını yıkacağı korkusuyla ülkedeki bütün erkek çocukların katlini işleyen *tehlikeli çocuk miti* veya *sepete konulan çocuk epizodu* gibi pek çok konu, ilkeliyle modernini, okumuşuyla cahilini aynı derecede etkileyip kuvvetli bir cazibe ile kendisine çeken evrensel hikâyelerdir. Zaten mitolojinin sunduğu hikâye ve kavramları konu edinen çoğu filmin en çok izlenenler arasına girmesi ve kısa zamanda kült hale gelmesi, mitosların ne kadar güçlü bir psikolojik arka plana hitap ettiğini ispatlar niteliktedir.

Çalışmada, din ve mitos eksenli özgün bir bakış açısını yansıttığına inandığımız tespitleri içerecek şekilde Amerikan sineması özelinde kullanılan mitik paradigmanın ürünü olan İsa, kurtuluş ve kıyamet motifli örnekler işlenecektir. İncelemede Superman, Matrix, Terminator gibi kült filmlerde kullanılan Hıristiyan teolojisinin temel unsurları olan inkarnasyon, resurrection (yeniden dirilme), beklenen Mesih, evharistiya (ekmek-şarap ayini), asli günah, kefarete, günah itirafı vb. pek çok konunun, aslında bu filmler vasıtasıyla bilinçaltı algılar oluşturmak suretiyle bütün dünyaya empoze edildiği varsayımından yola çıkılmaktadır. Bu bağlamda filmler, hem Hıristiyan teolojisini hem de popüler kültürü anlama gayretindeki bir dinler tarihçisinin gözüyle değerlendirilmeye çalışılacaktır.

İnsanlık tarihi boyunca din ve mit, hayatı şekillendirme, kültürü etkileme konusunda en önde gelen iki unsur olmuştur. Sinema, daha önceleri aşklar, savaşlar, yaşanmış öyküler ve hayatın sevinçleri, acıları gibi reel senaryoları perdesine yansıtırken, günümüzde, hiçbir zaman olmadığı kadar mitolojik öykülerle olağanüstü olaylara yönelmiş bulunmaktadır. Bilim çağının şafağına kadar insanları eğlendirip erginleyen, toplumsallaştıran geçmişin masal ve mitosları, sinema sayesinde yeniden keşfedilip modern dünyada can bulmuşlardır. Aydınlanma

sonrası düşüncenin seyri metafizik olandan deneysel olana kaymasına rağmen modernite, bir ayağı mitolojide olan yeni hurafe ve gizemler oluşturarak yoluna devam etmiştir.¹

İnsan türü hayat meşgalesinde kendi hikâyesinin peşinde koşmakla beraber her zaman gizemli ve metafizik konulara ilgi duymuştur. İnsanın anlam kodları içinde en başta gelen iki kategori daima din ve mitos olagelmıştır. Bunun sebebi, insanın, yaratılışı gereği inanma ihtiyacında ve dindar olmasındandır.² Kısaca açıklamak gerekirse Yunanca kökenli bir kelime olup literal olarak, dile getirilen söz³, masal⁴, öykü ve efsane anlamındaki⁵ mitos veya mit, terim olarak insanoğlunun âlemdeki konum ve kökenini anlamlandırmaya yönelik çabasını ifade eder.⁶ Bazı araştırmacılara göre mitos, tabiata ilişkin veya tarihi fenomenlerle ilgili bazı halk inançlarını şekillendiren, genellikle doğaüstü kişiler, eylemler ya da olayları içeren tamamen hayali bir anlatıdır. Dolayısıyla mitos, kozmos ve insanın kökeni, insani kurumların kökeni, insanın mutluluk arayışı ve onu ararken yaşadığı başarı veya başarısızlıklar, dünyanın sonu gibi muhtelif hususların menşeyini ortaya koyar.⁷ Yani daima bir şeyin nasıl yaratıldığının, nasıl var olmaya başladığının anlatıldığı “yaratılış” öyküsüdür.⁸ Bu açıdan mitos ve din, müşterek konuları ele alan iki kardeş kavramdır.

Düşmanın eline düşmemesi için sepete konulup nehre bırakılan ve sonra yabancı bir aile elinde yetişen çocuk (*sepete konulan çocuk*) epizodu, Yusuf kıssasındaki gibi kardeşleri tarafından kaybedilip en sonunda kahraman olarak geriye dönen küçük kardeş hikâyesi, kralın/

¹ Muammer Ulutürk, *Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamda Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü*, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 2012, C 1, S 1, s.866.

² Fernand Schwarz, *Kadim Bilgeliliğin Yeniden Keşfi*, çev. Ayşe Meral Aslan, İstanbul: İnsan Yayınları, 1997, s.21; Hüsamettin Erdem, *Din-Felsefe Münasebeti*, Konya: Sebat Matbaacılık, 1997, s.21.

³Suat Kılıç, *Mitoloji, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim*, İzmir: Nil Yayınları, 1993, s.1; Jean Paul Vernant, *Eski Yunan'da Söylen ve Toplum*, çev. M.Emin Özcan, Ankara: İmge Yayınevi,1996, s.194.

⁴ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi-I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971, I: IV.

⁵ Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1994, s.1; Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Üçüncü basım, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1984, s.5.

⁶ Mustafa Öztürk, *Kissaların Dili*, İkinci basım, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010, s.26.

⁷ John Lawrence Mckenzie, *Dictionary of the Bible*, New York: Macmillan Publishing Company, 1965, s.598.

⁸ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, çev. M. Ali Kılıçbay, Ankara, 1991, s.75.

maşeri vicdanın kendisine verdiği ve gerçekleştirmek zorunda olduğu devleri yenmek, aşılmaz dağları aşmak, bilinmez soruların cevabını bilgece bulmak gibi pek çok zorlu görevi başararak kahraman olarak dönen genç adam (*erginlenen birey*) figürü, kâhinlerin haber vermesi sonucu kralın, hükümrânlığını yıkacağı korkusuyla ülkedeki bütün erkek çocukları katli (*tehlikeli çocuk miti*) gibi pek çok konu, ilkeliyle modernini, okumuşuyla cahilini aynı derecede etkileyip kuvvetli bir cazibe ile kendisine çeken, hem dinin hem de mitosun ilgi alanına giren evrensel hikâyelerdir. İnsanlar yaşadıkça bu anlatılar dilden dile, nesilden nesile aktarılmaya devam edecektir. İşte sinema, bütün insanlardaki bu ortak psikolojik noktaları tespit etmekte ve teknolojinin imkânlarıyla işleyerek bizlere sunmaktadır. Mitolojinin sunduğu hikâye ve kavramları işleyip konu edinen filmlerin, en çok izlenenler arasına girmesi ve kısa zamanda kült hale gelmesi, mitosların ne kadar güçlü bir psikolojik arka plana hitap ettiğini ispatlar niteliktedir. Günümüzde söz konusu olan, eski mitlerin yeni bir bakış açısıyla değerlendirilip modern mitler halinde sinemaya aktarılmasıdır. Zaten sinema, mitler üretip paylaşma ihtiyacındaki insanın modern çağdaki en büyük buluşlarından biridir.⁹

Bütün orijinallik iddiasına rağmen Hıristiyanlık, binlerce yıllık inançlar ve mitolojik hâsılanın bir karışımı görünümündedir. Onda, pek çok arkaik inancın izine rastlanabilir. Sinemada işlenen bu *modern mitleri* incelemek suretiyle belki tarih öncesi zamanlarla olan ilişkisini ortaya çıkaracağımız Hıristiyanlıkla birlikte Hıristiyan kültürünün şekillendirdiği Batı mentalitesini ve dolayısıyla modern çağı anlayıp yorumlayabilme imkânına kavuşabiliriz. Bahsi geçen eski bağamlarından kopmuş, artık inananları kalmamış arkaik ve mitolojik hâsıla ise, halen, dolaylı veya doğrudan bir kültür aşılması (inkültürasyon) vasıtasıyla insanlara empoze edilmekte ve yeniden üretilip canlanmaktadır. Şu halde önce Hıristiyanlığa geçen arkaik düşünce ve mitoslar, sinema vasıtasıyla modern hayatı şekillendirmektedir. Sinemayı modern bir kültürleme aracı olarak işleyen bu çalışma, üç bölümden oluşacaktır. İlk bölümde din, mitos, kültür ve sinema ilişkisi ele alınacak, ikinci bölümde, belirlenen filmlerdeki mitik paradigmanın ürünü olan ve sonradan Hı-

⁹ Ulutürk, Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamda Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü, s.867.

ristiyan teolojisinin konularına dâhil olmuş kristolojik, soteryolojik ve eskatolojik özellikli unsurlar incelenmeye çalışılacaktır. Son bölümde ise genel bir durum analizi ve değerlendirme yapılacaktır.

Sinema ve Kültür İlişkisi

20. yüzyılda dünya kültür ve medeniyetini değiştiren en etkili icatların başında şüphesiz sinema gelmektedir. Sinema tarihinin her ne kadar Fransız Lumière Kardeşler'in 28 Aralık 1895'te Paris'te Salon Indien du Grand Café'de gerçekleştirdikleri gösteriyle başladığı kabul edilse de, global anlamda asıl devrimci güç olan Amerikan sineması, Thomas Alva Edison'un 1894 yılında kinetoskop adını verdiği bir cihazı icat etmesiyle doğmuştur. Başlarda pek ciddiye alınmayıp tiyatroya gidemeyen basit insanların eğlencesi olarak görülen sinema, giderek kendisini geliştirmiş ve günümüzde 7. sanat payesini alan dev bir sektör haline gelmiştir. Artık sinema, entelektüelinden cahiline, doktorundan duvar ustasına her çeşit insanın ilgi alanına giren, tesiri yadsınamayacak önemli bir fenomendir.

Geçen yüzyılın ortalarına kadar dünyada nispeten kültürel bir çeşitlilikten söz edilebilirken, II. Dünya Savaşı'nın akabinde yaşanan amansız globalizasyon ve kapitalizm furyası sonucu tek kültürlülüğe doğru bir geçiş yaşanmıştır. Bunun en büyük sebebi, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi, başta da sinemanın yaygınlaşmasıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra müttefikler Almanya, İtalya ve Japonya'da sinema endüstrisini kontrol altına alarak faşist ideolojilerin yeniden yeşermesini engellemeye çalışmışlardır. Hollywood yetkilileri de Avrupa'ya gelerek ihracat anlaşmaları yapmışlar, bu sayede sanayisi çökmüş Avrupa ülkelerindeki sinema salonlarının en büyük tedarikçisi olmuşlardır.¹⁰ Hollywood'u Avrupa pazarında baş aktör haline getiren bu durum, onun dünya sinema sektöründeki hegemonyasını da perçinlemiştir.

Modern dünyada sinemanın insanları etkileme gücü tartışılmaz. Sinema, ilk zamanlardaki 'seyirlik meze' konumundan çıkmış, temel bir sosyalleşme ve kimlik kazanma mekanizmasına dönüşmüştür. Özellikle Hollywood filmleri belli imajlar ve algı kalıpları üretmekle kalmayıp

¹⁰ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, İzmir: Işık Akademi Yayınları, 2013, s.27.

yeni öznellik kalıpları ve öznel de yaratmaktadır.¹¹ Yani sinema hem mevcut kültürü yansıtmakta hem de onu işleyip kendine göre şekillendirmektedir. Böylelikle bütün dünyada tek tip bir kültürel davranış kalıbı meydana gelmektedir. Afrikalısından Amerikalısına, Aborjinisinden Asyalısına, Hıristiyanından Müslümanına kadar çok geniş skaladaki bir insan topluluğu, hep popüler kültürün dayattığı kalıplar içinde hareket etmektedir: Cips ve kola, hamburger ve patates, eve pizza siparişi, blue jean, mini etek, kadın-erkek ilişkilerindeki serbestlik ve buna bağlı olarak aile mefhumunun içinin boşaltılması, kadınların mecburmuşlar gibi çalışma hayatına yönlendirilmesi ve feminist düşüncenin yaygınlaşması, içki, kumar ve uyuşturucu problemleri, amaçtan yoksun, sadece maddiyata önem veren, saldırgan ve hedonist gençlik gibi problemler, modern çağın insanlığa sunduğu sonradan türedi adetlerin acı birer sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ilişkilerde kullanılan konuşma kalıpları bile Amerikan kültürünün yansıması olan filmlerdeki diyalogların kopyasıdır: “Görüşürüz”, “Kendine iyi davran”, “No problem”, “Oh my god”, “Sağ ol moruk”. Görüldüğü üzere kitle iletişim araçları ve sinemanın etkisiyle, kısaca ‘pop kültür’ olarak adlandırılan evrensel bir kültür biçimi ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatta etkin olan, sıradan, sokaktaki adamın dünya algısı demek olan popüler kültür ise demografik açıdan toplumun çoğunluğunda hâkim olan davranış kalıplarını etkileyen bir yaygınlığa sahiptir.¹² Şu halde toplumsal bilincin şekillenmesinde medya ve kültürün çok önemli bir işleve sahip olduğundan bahsedebiliriz.¹³ Genel olarak kültür, insanın sahip olduğu bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, görenek ve diğer kabiliyet ve alışkanlıklardan müteşekkil karmaşık bir yapı olarak tarif edilmektedir.¹⁴ Çalışmamızın mihverini oluşturan inkültürasyon tabiri ise Kilise’nin kuruluşundan beri uygulamaya geldiği çok eski bir kavramdır. II. Vatikan Konsiliyle beraber (1962-1965) bu kavramın metotları ve uygulanış biçimleri açısından bir takım yenilikler ortaya çıkmıştır. Çift yönlü bir kavram olarak inkültürasyon

¹¹ Muhammet Veysel Bilici, Hollywood Filmlerindeki Apokaliptik Temalar: Sinema, Popüler Kültür ve Din, *Milel ve Nihal*, 4(2) (Mayıs-Ağustos 2007), s. 144.

¹² Bilici, Hollywood Filmlerindeki Apokaliptik Temalar: Sinema, Popüler Kültür ve Din, s.145.

¹³ Ulutürk, Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamda Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü, ss.877-878.

¹⁴ Ali İsmail Güngör, Kilise’nin Yeni Misyona Anlayışında İnkültürasyonun Yeri, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, XLIII(1), s.174.

bir taraftan kültürel değerlerin Hıristiyanlığa uydurulmasını ifade ederken, diğer taraftan Hıristiyanlığın da çeşitli kültürlerle uygun tarzda sokulmasını ifade etmektedir.¹⁵ Kısaca kültür aşılması demek olan inkültürasyon, Kilise'nin en baştan beri hedeflediği Hıristiyan olmayan kültürlerle girip onlara nüfuz etme faaliyetinin şekil değiştirmiş bir halidir. Vatikan belgelerine göre kısaca yerel kültürel değerlerin Hıristiyanlığa entegrasyonu yoluyla dönüşümünü ifade etmektedir.¹⁶ Misyonerlik faaliyetinin yapıldığı halklardan yöneltilen çeşitli tenkit ve itirazlar karşısında evanjelizasyon (Hıristiyan mesajının insanlara ulaştırılması) anlayışının yeniden gözden geçirilip revize edildiği yeni bir misyonerlik yöntemidir. Nitekim Kilise, günümüzde uydudan yayın yapan pek çok radyo ve televizyon kanalına sahip durumdadır. Sanatı ve sinemayı etkin bir propaganda aracı olarak kullanmak suretiyle çağdaş misyonerliğin hedefi olan inkültürasyonu çok başarılı bir biçimde gerçekleştirmektedir.

Sinema tarihine bakıldığında, filmlerdeki sayısal, teknik ve sanatsal üstünlüğün kahir ekseriyetle Hıristiyan dünyasına ait olduğu görülür. Dolayısıyla kültürel üstünlük savaşının verildiği alanların başında sinema gelmektedir.

Bilindiği gibi Hollywood, umumu itibariyle göçmen Yahudilerce kurulmuş bir sektördür. Hal böyle olunca, Hıristiyan bir ülke olan Amerika'da çekilen filmlerde her zaman Yahudi-Hıristiyan geleneğinin inançları, örf ve adetleri iltimaslı olmuştur. Her ne kadar kurumsallaşmış dine ve bilhassa Katolikliğe yönelik eleştirel ve ateistik filmler de çevrilmişse de halkın ve Kilise'nin tepkisi daima dikkate alınmış, bu doğrultuda bazı filmlerin makaslandığı veya otosansüre uğradığı olmuştur. Zaten kişinin dini inançları ne kadar zayıf olursa olsun, baskın Hıristiyan teolojik söylemleriyle yetişmiş bir insan en azından kültürel Hıristiyandır ve içinde yetiştiği kültürü ister istemez eserlerinde yansıtabacaktır.

Sinema kültürel bir araç olmakla beraber belki en az bu özelliği kadar ticari bir enstrümandır da. Çok büyük gelir getirebildiği gibi yatırımcısını iflasa da sürükleyebilmektedir. Bu bakımdan Hollywood, geç-

¹⁵ Güngör, *Kilise'nin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyonun Yeri*, s. 174.

¹⁶ [Http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1988_fede-inculturazione_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1988_fede-inculturazione_en.html)

mişindeki sanatsal başarılarına rağmen ticari bir sinemadır. Kültürel ihracat yanında mali bir ihracat mentalitesine de sahiptir. Nitekim sinema sektör birliğinin 1927 gibi erken bir tarihte Amerikan Ticaret Bakanlığı bünyesinde “Ticaret filmleri izler.” sloganıyla yürüttüğü lobi faaliyeti kısa sürede meyvesini vermiş ve Amerikan filmleri birçok ülkede yerli yapımlardan daha çok gişe imkânı yakalamıştır.¹⁷ Başlangıcı bir asra yaklaşan bu girişimin başarısı ortadadır ve hâlâ devam etmektedir. Basit bir örnek olarak ülkemizde hemen her Hollywood yapımı çocuk filmi veya çizgi film gösterimini müteakip Amerikan menşeli fast food zincirlerinde film kahramanlarının oyuncakları ve maskotları, çocuk menüleriyle birlikte satışa sunulmaktadır. Bunun dışında çizgi film kahramanlarının figürlerinin basıldığı tişörtler, dergiler, çıkartmalar, çizgi romanlar, nevresim takımları, kostümler ve kırtasiye malzemeleri için lisans bedeli altında dışarıya milyonlarca dolarlık döviz çıkmaktadır. Bu bakımdan sinema, hem Batı’nın dini, milli ve mitik inançlarıyla kahramanlarının empoze edildiği bilinçli bir propaganda ve hem de bir sömürü aracı haline dönüşmektedir.

Film incelemesine geçmeden evvel, sinemanın dini işlevine de değinmek faydalı olabilir. Dini duyguların gevşediği, insanların mabetten uzaklaştığının müşahede edildiği modern zamanımızda, sinemanın, bir bakıma dinin işlevine ortak olduğu, hatta dinin rolünü çaldığı görülmektedir. Sinema, toplumun kendi inancı hakkındaki temel kabullerini değiştirmek suretiyle dinin ‘beyin yapıcı’ özelliğine ortak olmaktadır. Dolayısıyla, genel olarak insanın varoluşsal problemlerini çözmede ve evrendeki anlam arayışında belli davranış kodları icbar etme özelliğiyle öne çıkan dinin, artık bu fonksiyonunu sinema filmlerine devrettiği tespitinde bulunulabilir.¹⁸ Sinema ve din koşutluğuna dair ilginç bir örnek de kilise ve sinema mimarisinin benzerliğinde bulunmaktadır. Her ikisinde de insanlar loş ışık altında, sessiz biçimde sahnedeki vaizi/kahramanı dinler. Her iki durumda da duyu organları mesaja kilitlenir ve bu yönüyle cemaat/seyirci, mesajı kabullenip ‘fethedilmeye’ açıktır. Nitekim bazılarının göre, sinema seyretme eylemi, bir tür ritüele katıl-

¹⁷ Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, s. 26.

¹⁸ Bilici, *Hollywood Filmlerindeki Apokaliptik Temalar: Sinema, Popüler Kültür ve Din*, s.145.

mak olarak değerlendirilmektedir.¹⁹ Hatta sinemadaki mısır patlağı-kola tüketimiyle kilisedeki ekmek-şarap ayini arasında illiyet ilişkisi bile kurulabilir. Bazılarına göre televizyon, Hıristiyan evlerinde altar (sunak) ve çarımha gerilmiş İsa heykellerinin yerini alarak yeni bir mabede dönüşmüştür. Sinema, dini inançların içini boşaltıp dönüştürdüğü gibi bazen de yeni bir dinin kaynağı haline de gelebilmektedir. Bunun en müşahhas örneği, Star Wars (Yıldız Savaşları) film serisindeki kurgusal Jedi dininin Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde inananlar kazanmasıdır. 2009 yılında İngiltere’de 390 bin, Avustralya’da 70 bin kişinin Jedi dinine mensup olduğu bildirilmiştir. Bunun ötesinde İngiltere ve ABD’de Jedi kiliseleri kurulmuştur.²⁰ Bu durumda sinemanın dine hizmet etmek şöyle dursun onu yıkmaya ve yerine geçme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Sinemanın ekonomik, sosyal ve politik etkilerinin yanında itikadî etkileri de bulunmaktadır. Mesela Mel Gibson’ın İsa’nın son on iki saatini işlediği “The Passion of the Christ” (Tutku-Hz. İsa’nın Çilesi) filmi izleyen Müslümanlar, filmin sonunda, Yahudiler ve Romalı askerlere kızgınlıklarını belirtmişlerdir. Oysa ki İslam inancına göre Hazreti İsa, Yahudilerce kendisine kurulan tuzaklardan Allah’ın yardımıyla kurtarılmış ve kesinlikle öldürülmemiştir.²¹ Bu davranış, konsantr olarak büyümlü atmosferine girilen bir filmin, katî inançları bile nasıl etkileyebileceğine güzel bir örnektir.

Filmlerle Aşılana Hıristiyan ve Mitik İnançlar

Âdemoğlunun başlangıçtan beri merak ettiği ve hakkında fikir yürüttüğü en önemli konulardan birisini dünyanın sonu fikri oluşturmaktadır. Acaba kıyamet ne şekilde kopacaktır? Dünyanın sonunu getirecek hadiseyi hangi olayın kıvılcımı patlatacaktır? İşte bu gibi soruların cevabını kendi mantığı içinde arayan filmlerden birisi *Terminatör* (Yok Edici)dir. Gelecekte gelen birisi iyi/ilahi ve diğeri kötü/şeytani iki faktörün ‘kurtarılacak’ karakter etrafındaki sonsuz mücadelesini anlatan senaryoda, en kuvvetli biçimde öne çıkan ana tema, beklenen Mesih’tir.

¹⁹ Ulutürk, Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamda Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü, s.867.

²⁰ Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, s. 120.

²¹ “Halbuki onu ne öldürdüler ne de çarımha gerdiler... Bu hususta zanna uyma dışında hiçbir bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmemişlerdir.” (4. Nisa, 157)

Günahlar ve sevapların bir nevi savaş alanı olan dünya, daima Tanrı'nın bir inayeti veya bizzat kendisi demek olan bir Mesih'e gebe dir. İşte bu kurtarıcıya kesin inanç ve bağlılık, inananları karanlıklardan aydınlığa çıkaracak ve günahın kısı kacındaki ruhlarını arındıraca ktır. Bu bağlamda Mesih, kâh kötülüğün timsali robotla birlikte kendisini de havaya uçurup kâh insanlığın kurtuluşu için bir kefare t (atonement) olmak üzere bedenini ateşlerde yakarak kendini kurban etmektedir. Filmde öngörülen muhtemel kıyamet de nükleer bir savaş sonucunda insanın kendi eliyle kendisini yok etmesi temasına dayanmaktadır. Filmdeki başkarakterlerin seçimi de gnostik fida doktrinini ve dolayısıyla çarmıh hadisesini yansıtan özelliktedir.

Hıristiyanlık inancında, teslisin ikinci unsuru olan Oğul ile üçüncü unsur Rûh'ul-Kudüs (Kutsal Ruh) arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığı kabul edilmektedir.²² Bu ilişki çerçevesinde Kutsal Ruh'un, Oğul tarafından eskatolojik anlamda yeryüzüne gönderileceğine inanılmaktadır.²³ Tanrı'nın mucizevî biçimde bir kadının hamile kalmasını sağlama sı sûretiyle kendi kutsiyetini insana aktarması olayına Yahudilikte de rastlanmaktadır. Bu sayede Tanrı bir bakıma insan suretinde dirilmekte ve hulûl ettiği bedeni kutsayarak ona çok önemli bir misyon yüklemektedir. Eski Ahit'in Tekvin bölümünde Rabb'in İbrahim'in karısı Sara'yı ziyaret ederek hamile bırakması örneği, filmdeki durumla örtüşmektedir.²⁴ Filmin bu örneğe uyan prototipinin isminin de Sarah olarak belirlenmiş olması, bilinçli bir tercih veya bilinçaltı bir telmih olarak görülebilir.

Serinin ilk filminde kurtarılacak olanı simgeleyen Sarah, kendi kendisine kurtarma görevi vererek bir bakıma ötele rdeki bir âlemden dünyaya *inen* zatın hulûl ettiği bir bakire, yani Hz. Meryem'i andırmaktadır. Bu arada kahramanın isminin baş harflerinin (John Connor) İsa Mesih'in isminin baş harflerini (Jesus Christ) hatırlatacak şekilde seçil-

²² Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Yayınları, 2006, s.78.

²³ "Babadan size göndereceğim Tesellici, Babadan çıkan hakikat Ruh u, geldiği zaman, benim için o şehadet edecektir." (Yuhanna, 15: 26)

²⁴ "Ve RAB demiş olduğu gibi Sarayı ziyaret etti, ve RAB Saraya söylemiş olduğu gibi etti. Ve Sara gebe kaldı, ve İbrahim'e ihtiyarlığında, Allahın ona söylemiş olduğu muayyen vakitte, bir oğul doğurdu." (Tekvin, 21: 1-2)

mesinin bilinçli bir tercih olduğunu varsayabiliriz.²⁵ Bu arada Meryem'in oğluna karşılık gelen kurtarılan kurtarıcının John (Yahya) olarak isimlendirilmiş olması da ona Vaftizci Yahya'nın misyonunu üstlenen yeni Yahya rolü biçildiğini düşündürmektedir. Kurtarılacak olanın annesini oynayan Sarah Connor, uzak bir gelecekte gelerek kendisini hamile bırakan bu zatın sulbünü rahminde taşımaktadır. Böylece serinin ikinci filminde ise oğlu, babasız olarak dünyaya gelecektir; zira babası artık göklerde. Şu halde oğul, Hıristiyan inancındaki Kutsal Ruh'un Meryem'in üzerine inmesiyle babasız olarak doğmuş olan Allah'ın oğluna, Meryem ise, gökten yağın yağmur sayesinde mahsul veren mitik Yer Ana/Toprak Ana imgesine²⁶ tekabül etmektedir.

Serinin birinci filminin sonunda kurtarma misyonuyla yeryüzüne gönderilen savaşçının öldürülmesi, Maniheist inançlarla çok büyük bir benzerliğe sahiptir. Maniheizm'de de bu mitolojik varlık, yanındaki silahlarıyla birlikte savaşmak üzere yeryüzüne iner ancak savaşta yenilerek tutsak edilir ve elindeki silahları karanlık güçlerce (arkonlar) yutulur. Bu şekilde mücadelenin ilk safhası karanlığın zaferiyle sonuçlanır. Ne var ki bu yenilgi nihai bir mağlubiyet olmayıp sadece ilahi takdir gereği karanlığa verilen bir yemdir. Aynen bir aslanı yakalamak için çobanın kuzuyu yem olarak vermesi örneğindeki gibi çoban, bu sayede aslanı yakalayacak ve yaralanan kuzunun yaralarını sararak tekrar iyileştirecektir.²⁷ Böylelikle filmin bu bölümünde temsili bir İsa'nın ölümden dirilişi (resurrection) sahnesi canlandırılmaktadır.

Oğul, doğuştan getirdiği bazı üstün özelliklere sahiptir: Gizli şifreleri çözebilmek. Geleceğin kurtarıcısı küçük John, daha ilk gençlik çağından itibaren elektronik aygıtlarla gizli bilgilere ulaşabilmekte, kendi geliştirdiği özel şifre çözücü sistemlerle başkalarının hesaplarına ulaşır

²⁵Baş harflerin İsa Mesih'e göndermede yaptığı başka bir örnek de Stephen King'in aynı adlı romanından uyarlanan 1999 yapımı Yeşil Yol filmidir. Başkarakter *John Coffey* (JC-Jesus Christ), aynen İsa gibi suçsuz olduğu halde ölüme mahkûm edilmiş, sağaltıcı güçlere sahip bir kişiliktir. Benzeri bir harf sembolizmine film kahramanının kurtarıcı Mesih figürü olarak sunulduğu apokaliptik temalı Oniki Maymun (Twelve Monkeys)'da rastlamaktayız. Bu filmdeki başkarakter ise St. John gibi gelecekte haber veren bir kâhin misyonundadır ve *James Cole* ismini taşımaktadır.

²⁶Günay Tümer, *Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Hz.Meryem*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s.2.

²⁷Ekrem Sarıkcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 4. Basım, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002, s. 157.

para makinelerinden para çekebilmektedir.

Filmde bir çelik fabrikasına giren iyi kahramanlar, altta kaynayan yüksek ısıdaki metal eriyiğinin üzerindeki köprülerden geçerek selâmete ermektedirler. Kötülük güçlerinin temsilcisi robot T-1000 ise köprüden düşüp kaynayan ateşte yanmaktadır.²⁸ Gnostik fida doktrinine uygun olarak serinin birinci filminde kurtarıcı, gelecekteki asıl kurtarıcının zarar görmemesi için kötülük güçlerinin (robotun) karşısına atılarak, ikinci filmde ise belleğindeki gizli bilginin (gnoz) karanlık güçlerce kullanılmaması için gönüllü olarak ateşte yanmayı kabul etmek suretiyle kendini feda etmekte (sacrifice), böylece bütün bir insanlığı kurtarmaktadır.

Hint-İran kökenli Mitra inancında da Tanrı Mitra, aynen filmin gelecekte gönderilen kahramanı gibi iyinin zafer kazanması için boğa öldürme (kötülüğü temsil eden robotu yok etme) sahnesini her zaman gerçekleştirmeye hazırды. O, insanlığın kurtuluşu için cennetten sürülmüş bir Mesih'ti. "Hayat ruhu" lakaplı kurtarıcı varlıktı.²⁹ İnsanların günahını taşıyan ve onların yargıcı olarak dönüşü beklenen kahramandı.³⁰ Bazı gnostik geleneklerde de kurtarıcının (redeemer) tutsak ruhları kurtarmak amacıyla yeryüzüne inmeden önce süfli âlemde kurtuluş tecrübesini bizzat yaşadığına inanılmaktadır. Hibil Ziwa örneğindeki gibi bir kurtarıcı, süfli yeryüzünde tutsak edilmeden önce bu âleme inerek yeryüzündeki esaret ve karanlık güçlerle mücadele tecrübesini yaşaması sebebiyle "kurtarılmış kurtarıcı" (redeemed redeemer) olarak görülmektedir.³¹

Kurtarıcı bir kahraman veya beklenen Mesih düşüncesinin sinema tarihindeki en başat örneklerinden bir diğeri, şüphesiz Superman filmeleri serisidir. Dünya dışı bir gezegenden geldiğine inanılan 'üstün insan' Superman, görünüşte ciddiye alınmayan, çekingen, naif ve zayıf bir gazeteci kimliğine sahiptir. Fakat görünüşte bu pasif ve silik kişilik pro-

²⁸ "Ve onları saptıran İblis, canavarla yalancı peygamberin içinde buldukları ateş ve kükürt gölüne atıldı." (Yuhanna'nın Vahyi, 20: 10)

²⁹ Sarıkçoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s. 157.

³⁰ Çiğdem Dürüşken, *Roma'nın Gizem Dinleri*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000, s. 156.

³¹ Şinasi Gündüz, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, İkinci basım, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004, ss. 106-107.

filinin altında tam aksi bir karakter yatmaktadır. Mitolojideki tanrı ve yarı tanrı varlıklar gibi uçan, kayaları parçalayıp dağları delen, çelik gibi sağlam bir vücudu olan, duvarların ötesini görebilen, gözlerinden çıkarıldığı ışınlarla nesnelere yakıp kül eden bir kahraman olarak dünyayı kurtarma görevi kendisine verilmiştir. O, pek çok mitosun ortak konusu olan şerir kişilerce anne-babasından koparılıp bir sepete konularak ilahi inayete emanet edilen çocuk temasının çağdaş bir versiyonudur. Arkaik mitoslardaki sepetin yerini bu hikâyede bir uzay aracı almıştır. Superman'e görevde olmadığı zamanlarda yani bir bakıma 'sivil' hayatında biçilen rol, özellikle seçilmiş izlenimi yaratmaktadır. Zira iyi bir gazeteci/haberci, insanlara tehlikeleri bildirmek ve toplum için faydalı haberleri getirmek yönünden Tanrı'dan haber getiren bir peygamberin misyonunu yüklenmiş bulunmaktadır. Buna ilaveten Superman'in en yakını olan kız arkadaşı tarafından bile tanınmamaya özen göstermesi ve hep kıyafet değiştirirken gizlenecek bir paravan araması, Gnostik felsefedeki kötü güçlerce tanınmamak için kılık değiştiren kurtarıcı doktrininin imada bulunduğu kurtarıcı İsa figürüyle paralellik arz etmektedir. Superman, her zaman şahit olduğumuz gibi, iyilik ve kötülüğün daimi savaş arenası olan bu dünyada, iyilik güçlerinin şefi, kurtarıcı kahraman rolündedir. İnsanın, artık geçmişte kalmış hatıralarının teselli ediciliğine sığınması, aslen daha önce yazılıp mürekkebi kurumuş yazgısının değiştirilemeyeceği ve onun esiri olduğu inancının tabii bir neticesidir. Böyle bir inanç, Hıristiyanlıktaki *asli günah* (original sin) paradigmasının da menşeyini oluşturmaktadır. İnsanlığın arkaik zamanlarından kalan bu inanışlar, kökene dönüş sayesinde insanın yeniden doğacağı umudunu yansıtırlar. Mitik zaman toplumlarında yara almış ve bozulmuş, orijinalliyini kaybetmiş yaşamın artık onarılamayacağı, fakat köklere yapılacak bir geriye dönüş yolculuğuyla yeniden yaratılabileceği, dolayısıyla yeniden orijindeki halini kazanabileceği tasavvuru mevcuttu. Kendisine dönecek en iyi kaynak olay ise, inanılmaz enerji, yaşam ve verimlilik fıskiymasının yaşandığı dünyanın yaratılış anı idi.³² Nitekim Seri'nin bir filminde Superman, ölen kız arkadaşını kurtarabilmek için yazgıyı değiştirmenin tek yolu olarak dünyanın yaratılış anına yani za-

³² Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, çev. Sema Rifat, İstanbul: Simavi Yayınları, 1993, s. 33.

manın başına geri dönmeyi, denemektedir. Bu sahnede, Hıristiyanlık-taki karamsar bir kader inancının (fatalizm) ipuçlarını bulabiliriz.

Hayatın anlamı arayışındaki gnostik inançları işleyen filmlere güzel bir örnek de *Matrix*'tir. Bu film serisinde robotik istila (kötülük güçleri-nin egemenliği) sonrası dünyada insanların gerçeği bularak kurtulma macerası işlenmekte ve kıyametin sebebi, baş döndürücü teknolojik gelişmelerle makineleşmenin çığırından çıkmasında görülmektedir. Senaryoda baskın unsur, beklenen Mesih inancıdır. Sıklıkla Hıristiyan alegorileri ve sembollerine göndermelerde bulunulmakta, felsefenin klasik "Kimsin, nereden geliyor nereye gidiyorsun?" soruları bağlamında gerçeklik algısı, zaman, varoluş ve kader kavramları sorgulanmaktadır.

Hem evrensel dinlerde hem de arkaik düşüncede her ne kadar yakın ya da uzak bir tarihte olacaksa da dünyayı daima bir son beklemektedir. Nitekim uzaylılar, makineler ve bizi kontrol eden harici güçlerin varlığını iddia eden teoriler yüzyıllardır var olagelmiş inançlardandır.³³ Dolayısıyla vukû kesin görülen kozmik felaketlere dair inanç ve senaryolar tarihte son derece yaygındır.

Matrix filmindeki senaryo, karşımıza bir ikilem sunmakta ve kafalarda soru işaretleri oluşturmaktadır: Acaba yaşadığımız hayat gerçek mi yoksa kıyamet sonrası kurulan bir kaos sürecinde mi bulunuyoruz? Bilgisayarların yapay zekâlarının evrimleşerek dünyanın kontrolünü ele geçirmeleri sayesinde insanlara sanal hayatlar yaşatmaları fakat bunu onlara bir realite olarak hissettirmeleri belki de kopması beklenen kıyametin kendisidir. O halde zamanın başından beri merak edilen ve felsefenin de konu edildiği şu sorular yeniden gündeme gelmektedir: Yaşadığımız dünya somut bir gerçeklik midir? Yoksa sanal gerçeklikler (virtual realities) içinde bir hapis hayatında mıyız? Platonist felsefedeki gibi bir idealar dünyasında mı yaşamaktayız? Yoksa uykuda gördüğümüz derin bir rüyada mıyız?

Mitolojideki insan ve tanrıların yarı hayvan özellikli olmalarından esinlenen ve özellikle çocukların son yıllarda çok ilgisini çeken filmlerin en başta geleni *Örümcek Adam (Spider Man)*'dir. Kahraman karakterlerinin genel örüntüsüne uygun olarak güçsüz ve çekinik bir gencin örüm-

³³ Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş*, 1.basım, Çorum: Ötügen Yayınları, 2005, s. 127.

cek ısırması sonucu esrarengiz insanüstü güçlere sahip olması ve yaşadığı ilginç maceraları konu alan film büyük bir gişe başarısı yakalamış ve “kült filmler” arasındaki yerini almıştır. İnsanların mitolojideki gibi yarı hayvan özellikli işlendiği pek çok başka karakter de günümüz insanına göz kırpmaktadır: *Kurt Adam*, *Kedi Kız*, *Batman (Yarasa Adam)*, *Ninja Kaplumbağalar* vs.

Özellikle ortaokul çağındaki çocukların hayal dünyalarında geniş yankı uyandırıp artık bir fenomen halini alan mitolojik sinemanın bir diğer örneği de *Harry Potter* filmleridir. İçinde fantastik olaylar ve yaratıkların geçtiği *Harry Potter* kitaplar serisi hem bir anda büyük bir hayran kitlesi oluşturmuş hem de Kilise’den büyük tepki görmüştür. Ev cinleri, büyücüler, uçan süpürge ve arabalar, sihirli âsâlar, büyü yapmak için kaynayan kazanlar, iksirler, büyü kitapları, sihirli sözler ve tılsımlar hep mitos ve masal zamanlarının popüler kavramları olmasına rağmen modern dünyanın da karşı konulmaz imgeleri halini almıştır. J.K. Rowling’in yazdığı *Harry Potter* dizisinin her bir kitabının yayına çıkma arifesinde, kitapçıların önünde bir gece önceden yüzlerce kişinin beklediği kuyrukların oluşması, mitik kurguların modern insanı bile cezbettiğini kanıtlamaktadır. İnternette, bu filmlerin ve karakterlerin tanıtıldığı, bilgi ve düşünce alış-verişinin yapıldığı pek çok fan kulüp ve hayran siteleri seneler sonra bile faal durumdadır.

Modern insanın en temel açmazının büyük bir süratle ilerleyen iş hayatının sıkıntıları ve kapana kısırılmış hissi veren beton yığınları arasında gidip gelen monoton bir düzenin boğucu buhranlarıyla baş edememek olduğu düşünülür. Bazen hayat, bitirildiği anda yeniden başa dönen ve hiç bitmeyecekmiş hissi veren bir iş ve ağır yüke dönüşmektedir. Ne var ki iş hayatıyla ev hayatı arasında gidip gelen kısır döngüsel bir uğraşa dönüşen günümüz insanının hayatı, kapalı bir devrede dönen mitosların ufkundaki arkaik insanın yaşamından nitelik olarak farksızdır. İnsana musallat olan daimi kötülük problemi (teodise) ve bir türlü kurtulunamayan anlamsızlık duygusunun, kadimin *gnostik* insanından bugünün *agnostik* insanına miras kalan birer vakıa olduğu görülmektedir. Şu halde modern insanın, maddi gelişmişlik açısından olmasa da ruh huzuru ve manevi tatmin bakımından kadim insandan pek de ileride bulunduğu söylenemez.

Sonuç

Batı tarafından, sinema vasıtasıyla bize, kendisinin de içinde bulunduğu bunalım, ahlaksızlık, yabancılaşma, yalnızlık ve çözümsüzlük ihraç edildiği görülmektedir.

Bilinçaltı (subliminal) mesajlar yoluyla ahlaksızlık ve cinsel özgürlük temaları işlenmekte, gizlice sigara, içki ve ürün reklamları yapılmaktadır. Bu da ahlâki erozyona, fuhşa, kapitalizm hizmetçiliğine, ekonomik kayıplara, sağlık sorunlarına, israfa ve neslin ifsadına sebebiyet vermektedir.

Özellikle Hollywood filmleri, dünyadaki kültürel çeşitliliği yok etmekte ve milletleri yozlaştırmaktadır. Batılı ve Hıristiyan bir yaşam tarzını empoze etmektedir. Bu filmler, Hıristiyan olmayan inançları bozmakta ve bu inançlara kendi mesajını zerketmektedir. Dua, ibadet usulü, itikat ve ahlaki konularda tekipleştirmeye sebep olmakta, Hıristiyan bir hayat tarzı dayatılmakta veya fark ettirmeden benimsetilmektedir. Sonuç itibariyle ameli ve itikadi problemler meydana gelmektedir. Mesela, henüz anasınına giden müslüman bir çocuğun, gece yatağının yanında yere diz çöküp bir Hıristiyan gibi ellerini kavuşturarak dua etmesi örneğindeki gibi veya çocukların bilmeden “Allah Baba” benzeri ifadeleri kullanmaları gibi.

Hıristiyan ilahiyatı ve mitoslarını konu edinen, Batı medeniyetinin temellerini oluşturan inanç köklerine göndermede bulunan sinemanın örneklerine son zamanlarda daha fazla rastlanmaktadır. Bu filmlerde Hıristiyanî unsur detayları ustalıkla senaryoya serpiştirilmekte ve uzmanlık alanı Hıristiyanlık ve medeniyet tarihi olanlar hariç herkes, bilinçaltı algılar yoluyla gizlice verilmek istenen mesaj ve propagandayla muhatap kılınmaktadır. Bu filmleri anlamlandırıp değerlendirebilecek, Hıristiyan teolojisinin inceliklerine hâkim bilim insanları yetiştirmeye muhtacdır. Batılılar, Haçlı Seferlerinden başarı alamayınca kültürel mücadelenin önemini kavradılar. Kur’an’ın kendilerince zayıf taraflarını bulabilmek ve İslam’ın gücünün sırrını çözebilmek ümidiyle 12. yüzyılda Paris, Bolonya, Londra gibi merkezlerde Arapça ve İslam kültürü okutan kürsüler açtılar. Böylece, İslam coğrafyasını kültür silahıyla ele geçirmeyi planladılar. O zamanlardan beri uygulanan bu planlara cevap

verebilmek üzere karşı stratejiler geliştirilmeli; bu bağlamda bir an bile vakit kaybedilmeden Latince ve Grekçeye hâkim, Hıristiyanlığı çok iyi tanıyan oksidentalistler/müstağribler/dinler tarihçileri yetiştirilmeye başlanmalıdır.

11 Eylül'e dair 100'den fazla film çekilmişken, dünyada Müslümanlar'ın yaşadığı zulümler, mesela ABD'nin Irak'ta, Sovyet Rusya'nın Afganistan'da, İsrail'in Filistin'de, Çin'in Uygurlu Müslümanlara yaptığı zulümler, Ermeniler'in Anadolu'da yaptıkları mezalim gibi konuları işleyen pek çok film çekilebilir.

Filmler sebebiyle tarihi gerçeklerle yalanlar bazen birbirine karıştırılmaktadır. Mesela Rambo filmlerinde masum Vietnamlılar, cani ve saldırgan olarak lanse edilmektedir. Hiroşima ve Nagazaki katliamı, filmlerde, Pearlharbour'ın haklı bir intikamı gibi gösterilmektedir. Şu halde sorgulayıcı bir bakışla film okuması yapılmalıdır. Kişi kendisini kahramanla özdeşleştirdiğinden, film izleme anının psikolojisiyle bazen haksızın tarafı tutulabilmektedir. Öyle ki zaman zaman filmdeki katil kişilik bile kayırılabilir.

Sanat alanında İslam Dünyası, büyük bir kaht-ı rical (adam kıtlığı) yaşamaktadır. Her ayet ve hadisten ayrı bir film çekilebilecek kadar geniş bir literatüre sahibiz. Sorun kaynakların eksikliğinde değil, malzemeyi işleyecek ustaların olmamasındandır. Hem dini bilen, hem modern dünyayı, felsefeyi tanıyan entelektüel senarist ve yapımcılar yetiştirilmelidir.

Bazen filmler sebebiyle dünya barışı tehlikeye girmektedir. Dini inançların bazı sapkın inanç sahibi kişiler ve milletler tarafından nasıl hoyratça kullanılabileceğinin en güzel örneği, Yahudi-Hıristiyan kültürü kökenli 'Armagedon' inancıdır. 1800'lerin ortalarından itibaren Amerika merkezli Evanjelist Siyonistlerce geliştirilmeye başlayan, günümüzde İsrail'in kutsal bir savaşta olduğu ve dünyanın sonunda Armagedon denen vadide nihai bir dünya savaşının yaşanacağı inancı, Amerika'da dar bir çevrede başlayıp filmler ve romanlar vasıtasıyla yayılarak geniş bir taraftar kitlesine ulaşmıştır. Savaşın sonunda Hz. İsa'nın gökyüzünden inip tanrısallık krallığı kurmasını bekleyen bu zihniyetin Pentagon ve istihbarat çevrelerinde pek çok taraftarı mevcuttur ve bunlar, İsraille

beraber böylesine akıl dışı bir din savaşına girmeye, nükleer silahlar kullanmaya kararlıdırlar.³⁴ Bu fikirleri savunan dispensasyonalist görüş, Amerika'da en hızlı yayılan mezhep durumundadır. Hal Lindsey ve Tim la Haye'i takip eden bu görüşteki insanlar, kendilerini Armagedon Savaşı'nın yapılp gezenin yok oluşunu izleyecekleri semaya yükseltmesi için Tanrı'nın elini hızlandırmaya çabalamakta, savaş tahrikçiliği yapmaktadırlar. Günümüzde her on Amerikan kilisesinden en az birisinin bu dispensasyonalist görüşe bağlı olduğu bildirilmektedir.³⁵ İtidal ve vicdan sahibi Hıristiyan, Yahudi ve Müslümanların müşterek bir şekilde silah lobilerinin de işin içinde olduğu bu sapkınlığa karşı sevgi, saygı ve dünya barışını destekleyen filmler çekmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki dünyayı cennete çevirmek de, cehenneme çevirmek de bizim elimizdedir...

Kaynakça

Bayat, Fuzuli, *Mitolojiye Giriş*, 1.basım, Çorum: Ötügen Yayınları, 2005.

Bilici, Muhammet Veysel, Hollywood Filmlerindeki Apokaliptik Temalar: Sinema, Popüler Kültür ve Din, *Milel ve Nihal*, 4(2) (Mayıs-Ağustos 2007), 139-161.

Can, Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1994.

Dürüşken, Çiğdem, *Roma'nın Gizem Dinleri*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.

Eliade, Mircea, *Kutsal ve Dindışı*, çev. M. Ali Kılıçbay, Ankara, 1991.

Eliade, Mircea, *Mitlerin Özellikleri*, çev. Sema Rifat, İstanbul: Simavi Yayınları, 1993.

Erdem, Hüsamettin, *Din-Felsefe Münasebeti*, Konya: Sebat Matbaacılık, 1997.

Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, üçüncü basım, İstanbul: Remzi

³⁴ Ramazan Kurtoğlu, *Hollywood ve Kabala'nın 13. Havarisi Evangelizm*, Ankara: Orion Kitabevi, 2015, s. 27.

³⁵ Grace Hallsell, *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, Ankara: Kim Yayınları, 2002, s. 16.

Kitabevi Yayınları, 1984.

Gündüz, Şinasi, *Hıristiyanlık*, İstanbul: TDV. İSAM Yayınları, 2006.

Gündüz, Şinasi, *Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerler*, Süleyman Turan (Editör), *Misyonerlik Trendleri ve Stratejileri* (ss 15-56) içinde. Ankara: STS Yayınları, 2014.

Gündüz, Şinasi, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, İkinci basım, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004.

Güngör, Ali İsra, Kilise'nin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyonun Yeri, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, XLIII(1), 171-185.

Hallsell, Grace, *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, Ankara: Kim Yayınları, 2002.

Kılıç, Suat, *Mitoloji, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim*, İzmir: Nil Yayınları, 1993.

Kurtoğlu, Ramazan, *Hollywood ve Kabala'nın 13. Havarisi Evangelizm*, Ankara: Orion Kitabevi, 2015.

Mckenzie, John Lawrence, *Dictionary of the Bible*, New York: Macmillan Publishing Company, 1965.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi-I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Öztürk, Mustafa, *Kıssaların Dili*, ikinci basım, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010.

Sarıkçıoğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 4. basım, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002.

Sarıkçıoğlu, Ekrem, *Din Fenomenolojisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, 2002.

Schwarz, Fernand, *Kadim Bilgeliğin Yeniden Keşfi*, çev. Ayşe Meral Aslan, İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.

Tümer, Günay, *Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Hz.Meryem*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.

Ulutürk, Muammer, *Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamda Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü*, *Batman Üniversitesi*

Yaşam Bilimleri Dergisi, 2012, C 1, S 1.

Vernant, Jean Paul, *Eski Yunan'da Söylen ve Toplum*, çev. M.Emin Özcan, Ankara: İmge Yayınevi, 1996.

Yorulmaz, Bilal, *Sinema ve Din Eğitimi*, İzmir: Işık Akademi Yayınları, 2013.

